

МІСЦЕ ТА РОЛЬ МОЛОДІ У СТАНОВЛЕННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ (євроінтеграційний аспект)

Анотація. Розглядаються найбільш перспективні напрями залучення молоді до процесу становлення громадянського суспільства з врахуванням важливості розгортання євроінтеграційної стратегії в Україні. Обґрунтовується особлива роль дослідження соціальних Інтернет-мереж та необхідності формування системи громадянської освіти як провідних завдань забезпечення реальної участі молоді у розвитку вітчизняного громадянського суспільства. Підкреслено, що саме молодь виступає нині чільним творцем глобального «мережевого суспільства» (Network Society), найбільш потужним системоутворюючим ресурсом якого стають соціальні інтернет-мережі, що виконують декілька важливих соціальних функцій, зокрема обслуговування громадських інтересів і потреб та формування громадської думки. Доведено, що українська молодь може стати впливовим актором громадянського суспільства за умов подолання імітаційних ініціатив і практик громадянської активності, формування почуття політичної відповідальності на індивідуальному і груповому рівнях як засади утвердження «зрілого» громадянського суспільства.

Ключові слова: молодь, громадянське суспільство, євроінтеграція, соціальні інтернет-мережі, громадянська освіта.

Аннотация. Рассматриваются наиболее перспективные направления привлечения молодежи к процессу становления гражданского общества с учетом важности развертывания евроинтеграционной стратегии в Украине. Обосновывается особая роль исследования социальных интернет-сетей и необходимости формирования системы гражданского образования как ведущих задач обеспечения реального участия молодежи в развитии отечественного гражданского общества. Подчеркнуто, что именно молодежь выступает ныне главным создателем глобального «сетевое общество» (Network Society), наиболее мощным системообразующим ресурсом которого становятся социальные интернет-сети, последние выполняют несколько важных социальных функций, в частности обслуживание общественных интересов и потребностей и формирования общественного мнения. Доказано, что украинская молодежь может стать влиятельным актором гражданского общества в условиях преодоления имитационных инициатив и практик гражданской активности, формирования чувства политической ответственности на индивидуальном и групповом уровнях как основы утверждения «зрелого» гражданского общества.

Ключевые слова: молодежь, гражданское общество, евроинтеграция, социальные интернет-сети, гражданское образование.

Abstract. The most promising directions for attracting young people to the process of formation of civil society regarding importance of implementation of the European integration strategy in Ukraine are discussed. It is based the special role of studying social networks and the necessity of formation of system of civil education as the leading task of ensuring effective participation of youth in development native civil society. It is emphasized that it is the youth, who represents itself now as a main doer of the global Network Society, the most powerful system creating resource of which is dealt with social online networks. The latter perform several important social functions, oriented in particular at ensuring public interests and needs and formation of public opinion. It is proved that Ukrainian youth can become an influential actor of civil society under

*Bulbeniuk S., Ph.D. in Political Sciences, Associate Professor, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine. bysveet@i.ua

THE PLACE AND ROLE OF YOUTH IN FORMATION OF CIVIL SOCIETY IN UKRAINE (European integration aspect)

conditions of overcoming simulation initiatives and practices of civic activity, developing a sense of political responsibility at the individual and group levels as the basis for institution of a «mature» civil society.

Keywords: *youth, civil society, European integration, social networks, civic education.*

Постановка проблеми. Після драматичних подій останніх двох років в нашій країні на якісно новий рівень виходять дискусії щодо пріоритетних векторів розвитку української державності та становлення громадянського суспільства. Причому обидва ці процеси мають нелінійний характер, асиметричну динаміку розгортання та вкрай непрогнозовані результати. Розглядаючи окреслені проблеми, обов'язково потрібно враховувати важливість євроінтеграційного фактору як необхідної складової і національного державотворення й утвердження засад громадянського суспільства в Україні. Тому не дивно, що у вітчизняному соціально-гуманітарному просторі загалом та у політологічному дискурсі зокрема нині надзвичайно актуалізувалися дослідження, присвячені зазначеній проблематиці.

На думку авторки представленої розвідки, особливий інтерес становить висвітлення специфіки функціонування громадянського суспільства впродовж 2013 — 2015 рр. та прогнозування найбільш перспективних векторів його розвитку у короткостроковій перспективі, зважаючи на євроінтеграційні перспективи України. Адже, як доводить досвід означеного періоду, саме від готовності та здатності громадянського суспільства як колективного соціального актора та від активності, а подекуди й громадянської мужності його окремих представників, багато в чому залежить майбутнє і власне української державності, її успішність і спроможність ефективно реагувати на виклики сьогодення та її здатність стати «Європою» у політичному, економічному, соціокультурному вимірах. Молодь за цих умов потенційно може стати одним з найпотужніших колективних акторів громадянського суспільства, а окремі її (себто молоді — С. Б.) найбільш соціально активні суб'єкти (пасіонарії) — майбутніми представниками політичної, економічної, культурної еліти України, які просуватимуть європейські цінності, ідеали, стандарти життя в широкий загал українства.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Дослідження представленої у статті проблематики обумовлює розмаїття джерел, використаних при її підготовці: від електронних ресурсів органів центральної державної влади в Україні [1; 2] та періодичних видань [3] до наукових статей, монографічних розвідок та авторефератів дисертаційних досліджень останніх років. Так, окрему групу робіт становлять монографічні праці вітчизняних науковців В. Буряка [4] та О. Івченка [5], а також дослідження американських вчених Д. Еберлі [6] та М. Кеннеді [7], присвячені розгляду феномену громадянського суспільства й перспектив його розвитку у найближчі роки під впливом факторів інформаційної революції. У роботах вітчизняних вчених А. Варягіної [8] та Н. Ісхакової [9] висвітлюються актуальні питання проявів громадянської активності української молоді. У науковій статті Б. Вахули [10] й авторефераті дисертаційного дослідження Ю. Карпець [11] досліджуються механізми протестної мобілізації та політичного впливу в українському суспільстві.

Метою статті є висвітлення найбільш перспективних напрямів залучення молоді до процесу становлення громадянського суспільства із врахуванням важливості розгортання євроінтеграційної стратегії в Україні. Завданнями пред-

ставленої статті є обґрунтування особливої ролі дослідження соціальних інтернет-мереж (інтернетизованих соціальних мереж) та розгляд необхідності формування системи громадянської освіти й культури громадянськості як базису для забезпечення реальної участі молоді у розвитку вітчизняного громадянського суспільства.

Основні результати дослідження. Дослідження місця і ролі молоді у процесах становлення громадянського суспільства в Україні, з огляду на вплив євроінтеграційного фактору, можна здійснювати у декількох напрямках. Одним з найбільш перспективних з них, на наш погляд, є вивчення соціальних мереж — важливої сфери вияву соціальної та громадянської активності української молоді.

Як відомо, найбільш розвинуті країни світу, передусім — європейські, ще наприкінці ХХ ст. вступили в якісно нову стадію цивілізаційного розвитку — добу інформаційного суспільства. Політичний поступ флагманів інформаційного суспільства нині відрізняється надзвичайно широким застосуванням новітніх інформаційних технологій як у царині державного врядування та прийняття політико-управлінських рішень (рівень функціонування policy), так і в сфері взаємодії та співпраці між державою і громадянським суспільством (рівень функціонування polity та politics). Якщо вести мову про рівень функціонування policy, то виявом впливу новітніх інформаційних технологій є, наприклад, створення е-Уряду (електронного уряду), е-Парламенту (електронного парламенту) зокрема та е-Держави (E-Government) як глобального проекту. На рівні функціонування polity та politics — це електронна демократія загалом, а також електронне голосування та електронні петиції (інтернет-петиції). Таким чином, можна стверджувати, що нині сутністю євроінтеграційних процесів є не лише запровадження тією чи іншою країною на шляху до Європейського Союзу низки економічних, соціальних, політико-державних, культурних стандартів, а й розвиток на національному ґрунті принципів і стандартів електронної держави та електронної демократії.

Варто зауважити, що протягом останнього року Україна суттєво просунулася на шляху впровадження названих проектів. Так, 3 лютого 2016 р. Голова Верховної Ради України В. Гройсман презентував проект електронного парламенту «Е-парламент — від паперу до електронного врядування» [1]. На початку лютого 2016 р. запрацював у тестовому режимі оновлений портал Державного агентства з питань електронного урядування України [2]. Сам процес формування і запуску е-Уряду в Україні почався у червні 2015 р. як системна робота урядових структур, інституцій громадянського суспільства та іноземних соціальних акторів [3]. Впродовж 2015 р. було дано старт низці проектів щодо впровадження електронних петицій у практику роботи центральних та місцевих органів державної влади в Україні. Таким чином, процес становлення електронної демократії й електронної держави в сучасній Україні постає як один з провідних векторів реалізації національного проекту системної модернізації країни, в якому держава (тобто органи центральної і місцевої державної влади й управління) та інституції громадянського суспільства мають стати повноправними партнерами.

Молодь на шляху досягнення вказаних завдань може і повинна відігравати одну з провідних ролей, адже саме молодь постає зазвичай як ініціатор та рушій докорінних суспільно-політичних змін. До того ж молодь насамперед є творцем

глобального «мережевого суспільства» (Network Society), найбільш потужним системоутворюючим ресурсом якого стають інтернетизовані соціальні мережі. Власне для молоді як в Україні, так і в багатьох країнах світу потужним каналом прояву соціальної та політичної активності стають соціальні мережі, де формується спочатку мережева активність (social networking), яка згодом у частини молодих людей трансформується в реальну, а не віртуальну соціальну й громадянську активність — таким є типовий алгоритм зростання свідомого громадянина нині. Важко не погодитися з твердженням вітчизняного науковця В. Буряка про те, що «соціальні мережі — це стратегічний інфраструктурний та комунікативний ресурс XXI століття» [4, с. 101].

Інтернетизовані соціальні мережі є сьогодні не просто складовою громадянського суспільства, вони виконують ще декілька важливих соціальних функцій, серед яких обслуговування громадських інтересів і потреб та формування громадської думки. Отож не дивно, що досить часто у певних груп користувачів (перш за все, у молоді та у людей середнього віку) інтернетизовані соціальні мережі стають головним джерелом інформації, повністю або суттєвим чином замінюючи традиційні ЗМІ.

Український науковець Б. Вахула виокремлює наступні відмінності між інтернетизованими соціальними мережами та традиційними ЗМІ.

1. Якість. Для традиційних ЗМІ стандарти якості, достовірності та способів подачі інформації є чітко визначеними. Інтернетизовані соціальні мережі не є однорідними: вони «містять як сегмент високоякісного інформаційного змісту, так і великий сегмент низької та сумнівної якості.

2. Виробники змісту. Виробником змісту сучасних інтернетизованих соціальних мереж потенційно може стати будь-який користувач, для цього не потрібно мати відповідну освіту й кваліфікацію або відробляти чисель замовлення.

3. Доступність та охоплення аудиторії. На відміну від традиційних ЗМІ, інтернетизовані соціальні мережі вимагають від користувачів особливих знань і навичок користування комп'ютером, у тому числі — для подальшого поширення інформації (саме названа якість інтернетизованих соціальних мереж обумовлює специфіку їх цільової аудиторії, яку переважно становить молодь — С. Б.).

4. Динамічність. Особливістю інтернетизованих соціальних мереж є найоперативніше відтворення подій та продукування соціально важливої інформації навіть за допомогою кишенькових пристроїв (не дивно, що сучасне молоде покоління називають поколінням iPhone та iPad — С. Б.).

5. Мінливість продукованих артефактів. Контент інтернетизованих соціальних мереж, на відміну від змісту традиційних ЗМІ, є мінливим і відповідно часто менш надійним [10, с. 35].

Оскільки відсоток молоді серед активних користувачів соціальних мереж є незрівнянно вищим по відношенню до користувачів середнього, а тим більше похилого віку, то цілком природним є намагання стимулювати громадянську активність представників молодшої генерації, використовуючи можливості інтернетизованих соціальних мереж. Доречно нагадати, що Революція гідності листопада 2013 — лютого 2014 рр. починалася як Facebook-революція, а мобілізація української молоді, передусім студентства, здійснювалася завдяки інтернетизованим соціальним мережам. За даними на 2014 р., Україна займає 9-те місце серед країн Європи за кількістю інтернет користувачів (18,5 млн. осіб —

42% від загальної кількості населення). «Майданчиками для комунікації молоді в інтернет-середовищі, місцем пошуку односторонніх, обміну поглядами, реалізації свого права на участь в громадсько-політичному житті держави стали соціальні інтернет-мережі», — підкреслює вітчизняна дослідниця А. Варягіна [8, с. 74].

Безумовними перевагами таких мереж, за словами теоретика «глобального громадянського суспільства» Дона Еберлі, є: можливості багаторазового збільшення швидкості інформаційних потоків та застосування методів «мережевого маркетингу» [6, р. 17]. Саме названі якості інтернетизованих соціальних мереж ефективно використовуються громадянським суспільством. Адже завдяки застосуванню сучасних технологій стає можливим поширення соціально і політично важливої інформації у найкоротші терміни на якомога довші відстані. Роль молоді у подібних процесах важко переоцінити, бо молоді люди у вітчизняних реаліях сьогодення не тільки поширюють інформацію у своєму середовищі, а й завдяки більш глобалізованій освіті, ніж у представників попередніх генерацій, можуть створювати дієві канали комунікації українського громадянського суспільства з зовнішнім середовищем і на Заході, і на Сході.

Окрім того не слід забувати, що однією з найважливіших функцій громадянського суспільства є не просто контроль за діями влади, а й розробка альтернативних проєктів соціально-політичного, економічного, культурного розвитку країни. На переконання авторки, здатність колективних та індивідуальних акторів громадянського суспільства продукувати такі проєкти стає нині важливим показником зрілості громадянського суспільства, його «європейськості» у загальноцивілізаційному сенсі цього слова. Втім, варто зазначити, що в Україні кількісні зміни на шляху становлення громадянського суспільства не завжди набувають якісного змісту. Тому, скажімо, практика електронних петицій на вітчизняному ґрунті часто перетворюється у пародію на активність громадян в їх взаємодії з державою. Як це не прикро констатувати, але інтернет-петиції, які реєструються у тих чи інших органах державної влади, з прояву низової громадянської ініціативи, легалізованого важелю політичного впливу подекуди перетворюються на фарсові та/або імітаційні ініціативи окремих соціальних і політичних акторів, що є підтвердженням недостатньої зрілості вітчизняного громадянського суспільства. Отже, в Україні, на жаль, політична і соціальна активність, готовність стати генератором суспільних трансформацій та здійснювати реальний й ефективний політичний вплив часто підмінюється симулякром громадянськості — імітаційними політичними і соціальними практиками.

І тому ведучи мову про місце та роль молоді у складному, суперечливому процесі становлення громадянського суспільства в Україні, необхідно звернути прискіпливу увагу на важливість громадянської освіти насамперед молодого покоління, у якого відсутній досвід життя за часів авторитарно-тоталітарного режиму радянського періоду. Молоді українці, які не мають за плечима досвіду життя в умовах несвободи, більш органічно й безболісно можуть увійти в практики справжньої, а не імітаційної, громадянськості європейського взірця та потім самі стати наставниками у засвоєнні цих практик для представників старших генерацій. Кінцевою метою громадянської освіти має стати формування культури громадянськості або «культурної громадянськості». Цікаво, що концепцію «культурної громадянськості» для українства вперше запропонував американський вчений М. Кеннеді ще на початку 90-х рр. ХХ ст. Її центральна

формула зводилася до наступного: «Ідеологія громадянського суспільства буде послаблена, якщо не приєднається до якого-небудь виду націоналізму» [7, с. 83]. Звісно, якщо Україна планує стати повноправним членом європейського політичного та соціокультурного простору, мова має йти передусім про формування культури громадянськості на засадах політичного, а не етнічного націоналізму.

Громадянська освіта є частиною політичної освіти, її основою є світогляд активного громадянства. За словами вітчизняної дослідниці Н. Ісхакової, «громадянська освіта спрямована на формування у індивіда певних якостей громадянина. В основі громадянськості — почуття відповідальності, обов'язку, патріотизм (почуття солідарності, причетності до історичної долі своєї вітчизни та її народу), усвідомлення себе як повноцінного члена соціальної спільноти, громадянина своєї країни, зрілість політичної і правової свідомості, повага до прав і обов'язків» [9, с. 12]. В сучасній Україні необхідність і важливість громадянської освіти постає ще й тому, що саме серед молодих людей вітчизняними соціологами відмічається найвищий відсоток абсентеїзму. Відтак, становлення в нашій країні системи громадянської освіти, її поширення передусім серед молодого покоління сприятиме не тільки і не стільки формуванню культури громадянськості, але й трансформації всієї політичної системи України, набуттю нею нової якості. Адже не викликає сумнівів пряма кореляція: розвинена система громадянської освіти — сформована культура громадянськості — зріле й авторитетне громадянське суспільство — відкрита і демократична політична система. Таким чином, українська молодь може стати впливовим актором громадянського суспільства завдяки набуттю нею громадянської освіти та формуванню культури громадянськості.

Висновки. Ідеальний алгоритм формування культури громадянськості української молоді має містити, на наш погляд, наступні складові. По-перше, розрізнення соціальним актором (актором громадянського суспільства) на теоретично-концептуальному рівні та гармонійне поєднання на рівні залучення до громадянської діяльності політичної поведінки (*political behavior*), політичної діяльності (*political action*), політичної участі (*political participation*) та політичної активності (*political action*). По-друге, формування у особи на основі здобутої громадянської освіти усвідомленої потреби в самоактуалізації в політиці. По-третє, створення умов для реалізації реального соціального і політичного впливу індивідуальних та колективних акторів громадянського суспільства на державу, у тому числі завдяки використанню інтернетизованих соціальних мереж. Причому такий вплив, як відзначає українська дослідниця Ю. Карпець, має відповідати принципам універсальності, системності, динамічності, єдності психологічної та соціальної складової (тобто усвідомлення потреби на особистісному рівні та розуміння необхідності її реалізації на рівні соціально важливих дій — С. Б.), а також двоєдності — розгортання політичного і соціального впливу як елементу політичного процесу у просторі і часі [11, с. 11]. Кінцевим результатом формування культури громадянськості має постати «людина як агент взаємозалежності та опосередкування взаємодії громадянського суспільства і влади» (визначення вітчизняного науковця О. Івченка) [5, с. 131].

ЛІТЕРАТУРА

1. Голова Верховної Ради України В. Гройсман проведе презентацію журналістам «Е-парламент — від паперу до електронного урядування». Верховна Рада України. Офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/124395.html>
2. Державне агентство з питань електронного урядування в Україні. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://e.gov.ua/>
3. Электронное правительство в Украине. Инфографика. Гордон. — 2015. — 25 мая. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://gordonua.com/infographics/elektronnoe-pravitelstvo-v-ukraine-infografika-82358.html>
4. Буряк В. В. Глобальное гражданское общество и сетевые революции. Научное издание [монография] / В. В. Буряк. — Симферополь : ДИАЙПИ, 2011. — 152 с.
5. Івченко О. Г. Людина в структурі громадянського суспільства : філософія ідентичності [монографія] / О. Г. Івченко. — К.: Знання України, 2013. — 379 с.
6. Eberly D. The Rise of Global Civil Society: Building Communities and Nation from the Bottom Up / Don Eberly. — N. Y.: Encounter Books, 2008. — 300 p.
7. Кеннеді М. Історична спадщина та громадянське суспільство: альтернативні нації в Східній Європі [пер. з англ.] / М. Кеннеді // Сучасність. — 1994. — № 5. — С. 83-101.
8. Варягіна А. А. Особливості громадської участі молоді в соціальних інтернет-мережах / А. А. Варягіна // Педагогічний процес : теорія і практика. — 2015. — № 3-4 (48-49). — С. 72-75.
9. Ісхакова Н. Г. Громадянська освіта як чинник політичної соціалізації молоді у сучасному українському суспільстві / Н. Г. Ісхакова // Політичні науки та методика викладання соціально-гуманітарних дисциплін. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22. — К.: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. — Випуск 5. — С. 10-16.
10. Вахула Б. Я. Соціальні медіа як механізм протестної мобілізації в сучасному українському суспільстві / Б. Я. Вахула // Український соціум. — 2015. — № 1(52). — С. 34-42.
11. Карпець Ю. В. Феномен політичного впливу в структурі демократичного процесу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. н. : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / Ю. В. Карпець. — Одеса, 2014. — 18 с.

REFERENCES

1. Verkhovna Rada of Ukraine. Official web portal. *Verkhovna Rada of Ukraine Chairperson Volodymyr Groysman will hold a presentation to journalists of «E-Parliament — from paper to e-governance»* Retrieved from <http://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/124395.html> (in Ukr.).
2. State Agency for e-governance in Ukraine. Retrieved from <http://e.gov.ua/> (in Ukr.).
3. E-government in Ukraine. Infographics. (2015, May 25). *Gordon*. Retrieved from <http://gordonua.com/infographics/elektronnoe-pravitelstvo-v-ukraine-infografika-82358.html> (in Rus.).
4. Buriak, V. V. (2011). *Global civil society and networking revolution. Scientific publication* [monograph]. Simferopol : DIAYPI (in Ukr.).
5. Ivchenko, O. H. (2013). *People in the structure of civil society : the philosophy of identity* [monograph]. Kyiv : Znannia Ukrainy (in Ukr.).

6. Eberly, D. (2008). *The Rise of Global Civil Society : Building Communities and Nation from the Bottom Up*. N. Y. : Encounter Books.
7. Kennedy, M. (1994). Historical heritage and civil society : alternative Nations in Eastern Europe. *Suchasnist (Modernity)*, 5, 83-101 (in Ukr.).
8. Variagina, A. A. (2015). Peculiarities of social participation of young people in online social networks. *Pedahohichnyi protsess : teoria i praktika (The pedagogical process : theory and practice)*, 3-4 (48-49), 72-75 (in Ukr.).
9. Iskhakova, N. H. (2011). Civic education as a factor of political socialization of youth in contemporary Ukrainian society. *Politychni nauky ta metodyka vykladannia sotsialno-humanitarnykh dystsyplin. Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 22. (Political science and methods of teaching social and humanitarian disciplines. The scientific journal of National pedagogical University named M. P. Drahomanov. Series 22.)*, 5, 10-16 (in Ukr.).
10. Vakhula, B. Ya. (2015). Social media as a mechanism for protest mobilization in contemporary Ukrainian society. *Ukrainskyi sotsium (Ukrainian society)*, 1(52), 34-42 (in Ukr.).
11. Karpets, Yu. V. (2014). *The phenomenon of political influence in the structure of the democratic process : essay of the thesis for gaining academic degree of the candidate of political sciences*. Odessa (in Ukr.).

УДК 330.8 (477)

Васильєва О.С.*

кандидат філософських наук, доцент
Львівський національний аграрний університет,
Дубляни, Україна. e-mail: vasilivalena@live.ru

ПАРАДИГМА УКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ ШКОЛИ ФІЗИЧНОЇ ЕКОНОМІЇ ЯК СПОНУКАЛЬНИЙ ЧИННИК ЦИВІЛІЗАЦІЙНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті йдеться про українську школу фізичної економії, зокрема, проблеми поєднання економічних, природничих та політичних наук. Обґрунтовано положення, що у світовій енергетиці повинно статись підвищення ролі невичерпних та поновлювальних джерел енергії. Зазначено, що Україна має значний і досить потужний потенціал, і що кожна дія пов'язана з єдиною системою планетарного масштабу. Виходячи з такого розуміння слід будувати національну систему цінностей та суспільного способу життя. Вчення української наукової школи фізичної економії створює передумови для наступників, дає шанс українським ученим, українським політикам стати в авангарді розвитку та поширення здобутків на світове товариство. Українські еліти мають можливість перебрати на себе роль центру, де найновітні знання модифікуються в нову модель економічного і філософського мислення. Враховуючи зазначене в сучасній Україні має бути прийнята стратегія економічного розвитку суспільства на засадах: досягнень щодо кількісного і якісного розповсюдження різних форм енергії, її збереження, накопичення; перманентного перевищення народжуваності над смертністю населення; комплексної протидії нераціональному використанню енергії людства тощо.

Ключові слова: цивілізація, прогресивний розвиток, світова енергія, фізична економія, глобалізаційні чинники.

* Vasilieva O.S., Ph.D in Philosophy, Associate Professor, Lviv National Agrarian University, Dubliany, Ukraine. vasilivalena@live.ru

THE PARADIGM OF UKRAINIAN SCIENTIFIC SCHOOL OF PHYSICAL ECONOMY AS A MOVER OF CIVILIZATIONAL PERSPECTIVES OF UKRAINE